

MAGDALENA ŁĄGIEWSKA *

SPECYFIKA PODMIOTOWOŚCI PRAWNEJ STOLICY APOSTOLSKIEJ – ZARYS PROBLEMATYKI

Stolica Apostolska jest następcą Państwa Kościelnego, które mimo upadku i utraty terytorium w 1870 roku nadal odgrywało istotną rolę w stosunkach międzynarodowych. Niniejszy artykuł stanowi próbę przybliżenia przesłanek uznawalności za podmiot prawa międzynarodowego, a także wskazania aspektów historycznych dotyczących podmiotowości prawnej Stolicy Apostolskiej. Jednocześnie w pracy przedstawiono konsekwencje prawnomiędzynarodowe dla Stolicy Apostolskiej oraz omówiono jej rolę we współczesnym świecie.

Przesłanki uznania za podmiot prawa międzynarodowego

Prawo międzynarodowe nie zawiera żadnej normy konwencyjnej wskazującej na przesłanki uznania za podmiot, w przeciwieństwie do prawa wewnętrznego, które precyzyjnie reguluje te kwestie wskazując, kto oraz w jaki sposób może ów podmiotowość nabyć. Z uwagi na brak analogicznego rozwiązania w prawie międzynarodowym, doktryna dyskutuje na ten temat próbując znaleźć właściwe rozwiązania¹.

Podstawą uznania za podmiot prawa międzynarodowego jest posiadanie zdolności prawnej oraz zdolności do działań prawnych, która przejawia się w możliwości nabywania praw, jak również zaciągania zobowiązań o charakterze międzynarodowym². Państwo należy do pierwotnych podmiotów prawa międzynarodowego, co jest konsekwencją jego istnienia. Posiadanie podmiotowości prawnej wiąże się z możliwością stanowienia prawa, czyli tzw. *ius tractatum*, prawem do kształtowania stosunków dyplomatycznych określanych ter-

* mgr Magdalena Łągiewska – doktorantka prawa w Katedrze Prawa Międzynarodowego Publicznego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego; e-mail: mlagiewska@wp.pl.

¹ Por. R. Bierzanek, J. Symonides, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 2004, s. 117.

² Por. tamże.

minem *ius legationis*, jak również do występowania przed sądami międzynarodowymi (*ius standi*)³.

Niezbędnym elementem uznania państwa za pełnoprawny podmiot w sferze stosunków międzynarodowych jest posiadanie przez niego suwerenności. Pod tym pojęciem należy rozumieć zdolność państwa do funkcjonowania w obszarze stosunków międzynarodowych w sposób niezależny i samodzielny. Tym samym mówiąc o suwerenności należy odnieść się do przysługującej państwu zdolności do bycia podmiotem praw, jak również obowiązków o charakterze międzynarodowym⁴. Na uwagę zasługuje również teza postawiona przez R. Kwietnia, który zauważa, że oba pojęcia (suwerenność i prawo międzynarodowe) są ze sobą połączone i wyrastają z tożsamego pnia genetycznego. Oznacza to w praktyce sytuację, gdy kres jednego z nich niweczy drugi⁵. Podobne twierdzenie sformułował J. Kranz wskazując, że w czasach współczesnych nie jest możliwym odnośnienie się do pojęcia suwerenności państw w oderwaniu od prawa międzynarodowego. To właśnie ono przy pomocy norm prawnych zapewnia ochronę przed działaniami podejmowanymi przez innych aktorów stosunków międzynarodowych, jak również wskazuje na przysługujące kompetencje określając tym samym granice przyznanej podmiotowi swobody⁶.

Wyróżniamy suwerenność wewnętrzną, która charakteryzuje się swobodą regulowania we wszystkich aspektach stosunków wewnątrz państwa oraz suwerenność zewnętrzną przejawiającą się w możliwości samodzielnego kształtowania stosunków z innymi państwami zgodnie z własną wolą, mając jednocześnie na uwadze szacunek względem innych podmiotów prawa międzynarodowego⁷. A. Klafkowski wskazuje, że suwerenność stanowi rodzaj niezależności państwa w stosunku do każdego czynnika zewnętrznego, a także charakteryzuje się samodzielnością w „regulowaniu spraw wewnętrznych”⁸.

Suwerenność czy też zdolność do rządzenia odnosi się do dwóch wymiarów. Z jednej strony zawiera ona aspekt negatywny, zgodnie z którym państwo musi być niezależne w stosunku do innych podmiotów, z drugiej natomiast element pozytywny sprowadzający się do tego, że państwo spełnia funkcje ministerialne przy pomocy urzędników (funkcjonariuszy publicznych)⁹. Należy

³ Por. K. Łasak, *Podmiotowość prawnomiędzynarodowa*, w: *Leksykon prawa międzynarodowego publicznego*, red. A. Przyborowska-Klimczak, D. Pyć, Warszawa 2012, s. 330-335.

⁴ Por. S. Sykuna, *Suwerenność*, w: *Leksykon prawa...*, dz. cyt., s. 462-465.

⁵ Por. R. Kwiecień, *Suwerenność państwa. Rekonstrukcja i znaczenie idei w prawie międzynarodowym*, Kraków 2004, s. 88.

⁶ Por. J. Kranz, *Suwerenność w dobie przemian*, w: *Suwerenność i ponadnarodowość a integracja europejska*, Warszawa 2006, s. 31.

⁷ Por. P. Bogacki, *Stolica Apostolska jako podmiot prawa międzynarodowego*, Warszawa 2009, s. 18.

⁸ Por. G. Rysiak, *Suwerenność*, w: *Encyklopedia prawa międzynarodowego i stosunków międzynarodowych*, red. A. Klafkowski, Warszawa 1976, s. 378.

⁹ Por. R.J. Araujo, *The Holy See – International Person and Sovereign*, “Ave Maria Law International Law Journal” 2011, s. 29.

jednak zauważyć, jak słusznie podkreśla J. Kranz, że pojęcia suwerenności nie należy utożsamiać z posiadaniem całkowitej swobody w odniesieniu do przysługujących kompetencji. Są one bowiem zależne od prawa. W gestii prawa krajowego i międzynarodowego leży zapewnienie ochrony suwerenności oraz powszechnych wartości wyznawanych przez społeczność międzynarodową¹⁰.

Konwencjonalnie prawo międzynarodowe uznając za państwo odnosi się do elementów, takich jak ludność, zdefiniowane terytorium, rząd, zdolność do wchodzenia w relacje z innymi państwami. Biorąc pod uwagę wspomniane kryteria bez znaczenia jest liczba ludności, a także rozmiar terytorium¹¹.

Zdolność do wchodzenia w relacje z innymi państwami nie może ograniczać się wyłącznie do wymiany misji dyplomatycznych. Swoim zasięgiem zdolność ta rozciąga się na uznawanie równości, godności, niezależności państwa. Zdolność do zawierania traktatów, jak również innych porozumień między państwami jest integralnym elementem stosunków międzynarodowych¹².

Takie przesłanki zostały określone jako atrybut państwowości w Konwencji z Montevideo z 1933 roku. Stolica Apostolska nadal nie spełnia wszystkich wymaganych kryteriów międzynarodowej uznawalności za państwo, nie ma bowiem zdefiniowanego terytorium ani ludności¹³. Pomimo wskazanych braków w świetle prawa międzynarodowego Stolica Apostolska uznawana jest za podmiot prawa. Jest ona *sui generis* niepaństwową osobą prawną występującą w stosunkach międzynarodowych. Posiadanie przez nią osobowości jest następstwem „suwerenności duchowej” wynikającej z faktu, że jest ona centrum Kościoła katolickiego¹⁴. Jest ono konsekwencją powszechnej akceptacji przez wspólnotę międzynarodową zwierzchności papieskiej w stosunku do Kościoła katolickiego¹⁵. Tym samym, w przeciwieństwie do państw Stolica Apostolska nie jest uznana za podmiot prawa międzynarodowego z tytułu posiadanego terytorium, ale podmiotowość ta jest wynikiem uznania przez wszystkich katolików zwierzchności papieskiej¹⁶.

Definicja Stolicy Apostolskiej, inaczej określanej mianem Stolicy Świętej (łac. *Sancta Sedes*) została przedstawiona w kan. 361 Kodeksu Prawa Kanonicznego. Zgodnie z tym przepisem pod pojęciem Stolicy Apostolskiej należy rozumieć Biskupa Rzymskiego, Sekretariat Stanu, jak również Radę Publicznych Spraw Kościoła czy inne instytucje Kurii Rzymskiej¹⁷.

¹⁰ Por. J. Kranz, dz. cyt., s. 53-54.

¹¹ Por. tamże, s. 28-29.

¹² Por. tamże, s. 29.

¹³ Por. R. Brown, *The Holy See in International Affairs*, „Humanism Ireland” 131(2011), s. 6; szerzej na temat przesłanek uznania za państwo: W.S. Staszewski, *Państwo*, w: *Leksykon prawa...*, dz. cyt., s. 317-322.

¹⁴ Por. C. Ryngaert, *The Legal Status of the Holy See*, „Göttingen Journal of International Law” 3(2011), s. 830.

¹⁵ Por. R. Bierzanek, J. Symonides, dz. cyt., s. 137.

¹⁶ Por. S.E. Nahlik, *Stolica Apostolska*, w: *Encyklopedia prawa...*, dz. cyt., s. 366.

¹⁷ Por. *Kodeks Prawa Kanonicznego*, Kan. 361.

Z punktu prawa międzynarodowego *Sancta Sedes* stanowi instytucję bezterytorialną, która charakteryzuje się posiadaniem atrybutów podmiotowości międzynarodowej, dzięki którym może występować w stosunkach międzynarodowych¹⁸. Stolica Apostolska została uznana obok państw za pierwotny podmiot prawa międzynarodowego¹⁹. Jej sytuacja prawnomiędzynarodowa regulowana jest przez prawo kanoniczne, a także normy międzynarodowego prawa zwyczajowego, natomiast w przypadku *Stato della Città del Vaticano* odpowiednią funkcję pełnią traktaty laterańskie z 1929 roku²⁰. Państwo-Miasto Watykan natomiast należy do kategorii państw karłowatych, inaczej w literaturze specjalistycznej określanymi mianem minipaństw (podobnie jak Liechtenstein czy San Marino)²¹.

Historyczne ujęcie podmiotowości prawnej Stolicy Apostolskiej

Stolica Apostolska jest specyficznym podmiotem prawa międzynarodowego. Posiada ona zarówno zdolność prawną w stosunkach międzynarodowych, jak również zdolność do działań prawnych²². Już od średniowiecza, korzystała ona z międzynarodowej osobowości prawnej. Rzadko w historii była podnoszona kwestia statusu prawnego Stolicy Apostolskiej jako niepaństwowego podmiotu z uwagi na fakt, że papież był jednocześnie jej czasowym suwerenem. Analiza statusu prawnego *Sancta Sedes* z punktu widzenia przysługujących jej uprawnień zagorzała po upadku Państwa Kościelnego w 1870 roku. Próbowano wówczas znaleźć odpowiedź na pytania, czy Stolica Apostolska może być uczestnikiem stosunków międzynarodowych, czy przysługuje jej *ius legationis*. Z punktu widzenia prawa międzynarodowego, sytuację dodatkowo komplikował fakt odzyskania przez Stolicę Apostolską niewielkiego terytorium na mocy traktatów laterańskich z 1929 roku²³. Jedną z konsekwencji takiego rozwiązania była próba rozluźnienia stosunków pomiędzy Stolicą Apostolską a Państwem Watykańskim (*Stato della Città del Vaticano*). Fakt, że na czele obu podmiotów władzę sprawowała ta sama osoba – monarcha absolutny, przyczyniła się do powstania pewnego rodzaju unii personalnej. Jednak,

¹⁸ Por. P. Bogacki, dz. cyt., s. 36-37.

¹⁹ Por. tamże, s. 43.

²⁰ Zob. hasło *Stolica Apostolska*, dz. cyt., s. 366.

²¹ Por. tamże.

²² Por. J. Czaja, *Prawnomiędzynarodowy Status Watykanu*, Warszawa 1983, s. 16; szerzej: A. Klafkowski, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 1979, s. 136.

²³ Por. C. Ryngaert, dz. cyt., s. 830. Pod pojęciem traktatów laterańskich należy rozumieć trzy umowy: dotyczące wzajemnych stosunków pomiędzy Królestwem Włoch i Stolicą Apostolską, konkordatu, jak również odszkodowań przyznanych Stolicy Apostolskiej w związku ze stratami, których doświadczyła w 1870 roku. Na mocy pierwszej zawartej pomiędzy stronami umowy zostało powołane Państwo-Miasto Watykan, a także formalnie została potwierdzona suwerenność Stolicy Apostolskiej. Zob. B. Mielnik, *Stolica Apostolska i Watykan – podmiotowość w prawie międzynarodowym*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” LXXVI(2007), s. 189-191.

z prawnego punktu widzenia istniały dwie odrębne osoby prawne. Z jednej strony Watykan – minipaństwo, z drugiej strony zaś Stolica Apostolska – niepaństwowy aktor stosunków międzynarodowych²⁴.

Stolica Apostolska w świetle prawa międzynarodowego uznawana jest za autonomiczny podmiot posiadający własne prawa, jak również zobowiązania o charakterze międzynarodowym. Sytuacja tego bytu jest skomplikowana z uwagi na brak ciągłości tego podmiotu prawa międzynarodowego. W 1870 roku nastąpił upadek Państwa Kościelnego. *De facto* w latach 1870-1929 państwo to nie posiadało własnego terytorium²⁵. Terytorium zaś jest jednym z atrybutów państwowości. We wskazanym okresie najwyższy organ kościoła posiadał swoją siedzibę na terytorium państwa włoskiego. W związku z tym sytuacja ta swoim rozwiązaniem przypominała rząd na wygnaniu²⁶. Wraz z upadkiem Państwa Kościelnego papież będącym suwerenem utracił swoją władzę. W 1871 roku został wydany przez Włochy jednostronny akt prawny, określany w literaturze ustawą gwarancyjną. Zgodnie z jego postanowieniami papież utrzymał swoją suwerenność zarówno w sferze duchowej, jak i honorowej, natomiast nie przydzielono mu suwerenności terytorialnej czy prawnej²⁷. Stolica Apostolska wykazywała jednak we wskazanym okresie cechy podmiotu prawa międzynarodowego. Nadal korzystała z biernego i czynnego prawa legacji, które przejawiały się kontynuacją zawartych uprzednio stosunków dyplomatycznych z państwami, jak również wysyłaniem własnych przedstawicieli. Wyrazem pozytywnego oddziaływania dyplomacji watykańskiej w tym okresie był wzrost liczby stałych placówek dyplomatycznych akredytowanych przy Stolicy Apostolskiej z 17 do 30. Ponadto, Stolica Apostolska nie została pozbawiona *ius contrahendi*. Kontynuowała swoją działalność w sferze międzynarodowej zawierając kolejne umowy międzynarodowe²⁸. Dodatkowo, prestiżową rolę w stosunkach międzynarodowych odznaczał się papież, który pełnił funkcję arbitra w rozwiązywaniu sporów międzypaństwowych²⁹.

W dniu 11 lutego 1929 roku zostały podpisane traktaty laterańskie pomiędzy Stolicą Apostolską a Włochami, w wyniku których utworzono Państwo-Miasto Watykan. Wyłączną suwerenność w stosunku do tego obszaru miała Stolica Apostolska. Tym samym odzyskała ona terytorium. Fakt przyznania Stolicy Apostolskiej atrybutów państwowości przyczynił się do zwiększenia jej aktywności w stosunkach międzynarodowych. Od tej pory mogła występować również jako Państwo-Miasto Watykan. Osoba papieża przyczyniła się do powiązania Państwa Watykańskiego ze Stolicą Apostolską³⁰.

²⁴ Por. C. Ryngaert, dz. cyt., s. 830-831.

²⁵ Por. R. Brown, dz. cyt., s. 6.

²⁶ Por. G. Arangio-Ruiz, *On the Nature of the International Personality of the Holy See*, "Revue Belge de Droit International" 2(1996), s. 361.

²⁷ Por. J. Czaja, dz. cyt., s. 57.

²⁸ Por. tamże, s. 60.

²⁹ Por. tamże, s. 29.

³⁰ Por. R. Bierzanek, J. Symonides, dz. cyt., s. 137.

Ponadto traktaty laterańskie określały zarówno status prawny papieża, jak również Rzymu. W art. 2 traktatu znalazł się zapis uznający suwerenność Stolicy Apostolskiej w dziedzinie międzynarodowej³¹. Zgodnie z brzmieniem tego przepisu państwo włoskie potwierdziło suwerenność *Sancta Sedes* jako atrybut zgodności z tradycją oraz potrzebą prowadzenia misji na całym świecie³². W praktyce to właśnie Stolica Apostolska była odpowiedzialna za zawieranie konkordatów z innymi państwami, jak również to ona przyjmowała i wysyłała przedstawicieli dyplomatycznych³³.

Stworzenie Państwa-Miasta Watykanu miało zapewnić wolność, a także suwerenność Stolicy Apostolskiej. Cel ten osiągnięto dzięki odrębności terytorialnej przyznając tym samym władzę *Sancta Sedes*³⁴. Watykan oraz Stolica Apostolska na mocy podpisanych traktatów laterańskich zostały ze sobą nierozzerwalnie połączone. Ponadto, z art. 3 traktatu wynika nadrzędność Stolicy Apostolskiej w stosunku do *Stato della Città del Vaticano* wskazując, że posiada ona pełne prawa własności oraz suwerenną jurysdykcję na jego terytorium³⁵. Pomimo że *Sancta Sedes* została uznana przez państwa, stworzenie Państwa Watykańskiego było niezbędnym czynnikiem gwarantującym jej w sensie formalnym niezależność. Wspomniana wyższość Stolicy Apostolskiej została powszechnie zaakceptowana przez międzynarodową wspólnotę państw. W konsekwencji Stolica Apostolska zajęła miejsce Państwa Watykańskiego w konferencjach międzynarodowych oraz to ona była przyjmowana w poczet członków organizacji międzynarodowych³⁶.

Posiadanie przez Stolicę Apostolską osobowości prawnomiędzynarodowej wywodzi się z powszechnej akceptacji ze strony państw należących do kręgu kulturowego Kościoła rzymskokatolickiego, który zrzesza miliony wyznawców na całym świecie³⁷. Determinanty historyczne oddziałują na specyfikę Stolicy Apostolskiej. Już w okresie 1870-1929 uznawano ją za podmiot prawa międzynarodowego, mimo iż nie posiadała ona podstawy ludnościowo-terytorialnej³⁸.

Podsumowując aspekty historyczne kształtowania się podmiotowości prawnej Stolicy Apostolskiej należy zauważyć, że *Sancta Sedes* to pojęcie odnoszące się zarówno do Watykanu, papieża, jak również całej społeczności wiernych³⁹.

³¹ Por. M. Solarczyk, *75-lecie Państwa Miasta Watykańskiego*, Warszawa 2004, s. 236.

³² Zob. *Treaty between the Holy See and Italy*, www.vaticanstate.va, (dostęp: 22.10.2014).

³³ Por. R. Bierzanek, J. Symonides, dz. cyt., s. 138.

³⁴ Por. N. Leyns, *The Holy See: Sovereign Power internationally recognised. Does the authority of the Holy See exercises within the International Community go along with a responsibility for Human Rights violations?*, EIUC 2012, s. 10.

³⁵ Por. tamże.

³⁶ Por. tamże.

³⁷ Por. tamże.

³⁸ Por. J. Barcik, T. Srogosz, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 2007, s. 155.

³⁹ Por. B. Mielnik, dz. cyt., s. 194.

Konsekwencje prawnomiędzynarodowe dla Stolicy Apostolskiej

Doktryna prawa międzynarodowego przy określeniu kryterium podmiotowości kieruje się zasadą efektywności, inaczej określanej w literaturze przedmiotu zasadą skuteczności. Zgodnie z tą regułą podstawę uznania jakiegoś bytu za podmiot prawa międzynarodowego stanowi analiza jego aktywności w działaniach odnoszących skutek międzynarodowy⁴⁰.

Analizując zdolność Stolicy Apostolskiej do działań prawnych należy wskazać na takie cechy, jak przysługujące jej prawo wysyłania oraz przyjmowania przedstawicieli dyplomatycznych (tzn. prawo legacji), prawo do zawierania umów o charakterze międzynarodowym (*ius tractandi*), a także zdolność do bycia uczestnikiem konferencji międzynarodowych czy przystąpienia do organizacji międzynarodowych (*ius foederum*)⁴¹. Stolica Apostolska posiada też zdolność do prowadzenia pokojowych negocjacji międzynarodowych⁴².

Pod pojęciem prawa legacji (*ius legationis*) należy rozumieć możliwość wysyłania swoich (tzn. czynne prawo legacji), a także przyjmowania obcych przedstawicieli dyplomatycznych (biernie prawo legacji). Przedmiotem prawa legacji mogą być zarówno misje stałe, czasowe, jak również nadzwyczajne. Prawo to przysługuje każdemu podmiotowi prawa międzynarodowego. Stolica Apostolska korzysta z biernego prawa legacji od XV wieku. Z punktu widzenia Stolicy Apostolskiej można mówić o podwójnym prawie legacji. Z jednej strony, można wyróżnić prawo legacji o charakterze wewnętrznym. Utożsamiane jest ono z możliwością wysyłania przez *Sancta Sedes* swoich przedstawicieli do różnych prowincji kościelnych usytuowanych na całym świecie. Innymi słowy, jego wykonywanie wynika bezpośrednio z zapisu zawartego w Kodeksie Prawa Kanonicznego. Należy ono do praw o charakterze pierwotnym, albowiem jest ono oparte na swego rodzaju „suwerenności duchowej”, która przysługuje papieżowi. Z drugiej zaś strony, istnieje pojęcie prawa legacji zewnętrznej, przez którą rozumiemy uprawnienie każdego państwa jako podmiotu prawa międzynarodowego do wysyłania i odpowiednio przyjmowania przedstawicieli dyplomatycznych państw obcych⁴³.

Drugim z atrybutów podmiotów prawa międzynarodowego jest zdolność do działań prawnych, która wyraża się w możliwości zawierania umów międzynarodowych. *Ius contrahendi* zawsze uważane było za istotny element oraz kryterium podmiotowości państw w rozumieniu prawa międzynarodowego⁴⁴. *Ius contrahendi* w przypadku państw jest prawem pierwotnym. Odmienne sytuacja kształtuje się w przypadku Stolicy Apostolskiej, albowiem prawo to wynika z uznania czy też jego potwierdzenia ze strony państw. Już w momen-

⁴⁰ Por. P. Bogacki, dz. cyt., s. 62.

⁴¹ Por. J. Czaja, dz. cyt., s. 119-120; szerzej: P. Bogacki, dz. cyt., s. 62-73.

⁴² Por. tamże, s. 63 i 70.

⁴³ Por. J. Czaja, dz. cyt., s. 120-121.

⁴⁴ Por. Z. Radivojević, *La personnalité juridique internationale et la capacité des organisations internationales universelles de conclure des traités*, "Facta Universitatis" 1997, s. 99.

cie istnienia Państwa Kościelnego przyznano mu prawo do zawierania umów o charakterze międzynarodowym. Wykonywanie tego prawa przez Stolicę Apostolską po upadku Państwa Kościelnego w 1870 roku było naturalną konsekwencją⁴⁵. Posiadanie przez państwo zdolności traktatowej wyraża się w prawie do zawierania zarówno umów o charakterze dwustronnym, jak również wielostronnych. Umowy dwustronne występują w przeważającej mierze i odnoszą się one przede wszystkim do problematyki religijnej czy też kościelnej, zwłaszcza regulując status Kościoła rzymskokatolickiego na określonym terytorium. W praktyce międzynarodowej tego typu umowy zwane są konkordatami, czasami określane są mianem porozumień o charakterze konkordatowym⁴⁶.

Stolica Apostolska mimo że nie jest państwem, uczestniczyła w kilku konferencjach zarezerwowanych dla tej grupy, m.in. takich jak konferencja dyplomatyczna z 1961 roku czy też konferencje prawa morza w latach 1958 i 1960. Warto podkreślić, że udział Stolicy Apostolskiej nie był jedynie przejawem kurtuazji, ale przyznawał jej wszystkie uprawnienia na równi z państwami. W związku z tym mogła ona m.in. zabierać głos. Żaden z pozostałych uczestników konferencji (żadne państwo) nie negocjował uprawnień Stolicy Apostolskiej. Taka postawa wykazuje powszechną akceptację Stolicy Apostolskiej jako pełnoprawnego podmiotu prawa międzynarodowego⁴⁷.

Kolejnym z uprawnień przysługujących Stolicy Apostolskiej jest możliwość zrzeszania się w organizacjach międzynarodowych. Często Stolica Apostolska brała udział w konferencjach założycielskich organizacji międzynarodowych i tym samym została przyjęta w poczet członków. W ten sposób ominęła kryterium, zgodnie z którym zrzeszać mogły się tylko państwa⁴⁸.

Ostatnim z uprawnień *Sancta Sedes* jest zdolność bycia mediatorem w sporach o charakterze międzynarodowym. Stolica Apostolska prowadziła negocjacje pokojowe w sporze między USA a ZSRR dotyczącym obszaru Morza Karaibskiego w 1962 roku, zaangażowała się także w mediacje prowadzące do zakończenia konfliktu amerykańsko-wietnamskiego w 1974 roku⁴⁹. Przykładem inicjatywy papieża Pawła VI było zaangażowanie w rozstrzygnięcie sporu dotyczącego Kanału Bigalskiego pomiędzy Republiką Chile i Argentyny w 1979 roku. Konsekwencją przytoczonej interwencji było podpisanie deklaracji pokoju i przyjaźni oraz ratyfikacja traktatu pokojowego w dniu 2 maja 1985 roku pomiędzy stronami konfliktu⁵⁰.

⁴⁵ Por. J. Czaja, dz. cyt., s. 121-122.

⁴⁶ Por. tamże, s. 123.

⁴⁷ Por. tamże, s. 125.

⁴⁸ Por. tamże, s. 132.

⁴⁹ Por. J. Białocerkiewicz, *Prawo międzynarodowe publiczne. Zarys wykładu*, Olsztyn 2003, s. 141.

⁵⁰ Por. P. Bogacki, dz. cyt., s. 73.

Współczesna rola Stolicy Apostolskiej jako podmiotu prawa międzynarodowego

Podmiotowość prawna Stolicy Apostolskiej odznacza się w korzystaniu z prawa legacji. Dotychczas zawiązano stosunki dyplomatyczne z 179 państwami. Warto również wspomnieć, że Stolica Apostolska utrzymuje stosunki dyplomatyczne z Unią Europejską czy Suwerennym Rycerskim Zakonem Maltańskim. Ponadto, specjalny rodzaj kontaktów utrzymywany jest z Organizacją Wyzwolenia Palestyny⁵¹. Nadto, Stolica Apostolska posiada licznych przedstawicieli akredytowanych przy organizacjach międzynarodowych, m.in. takich jak WIPO czy WTO oraz organizacjach pozarządowych⁵². Kwestie prawne dotyczące prawa legacji kompleksowo unormowane są w *Motu proprio* Papieża Pawła VI z 29 czerwca 1969 roku, a także przepisami zawartymi w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku. Nadto, od 1994 roku wprowadzony został nowy Regulamin Legatów Papieskich⁵³.

Stolica Apostolska jako podmiot prawa międzynarodowego jest stroną licznych konwencji. Jako przykład stanowią Konwencje genewskie o ochronie ofiar wojny (1949), Konwencja o statusie prawnym uchodźców (1951), Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych (1961), Konwencja wiedeńska o stosunkach konsularnych (1963), Międzynarodowa Konwencja w sprawie eliminacji wszelkich form dyskryminacji rasowej (1966), Konwencja wiedeńska o prawie traktatów (1969), Konwencja o zapobieganiu torturom oraz niehumanicznemu lub poniżającemu traktowaniu czy karaniu (1984) oraz Konwencja Praw Dziecka (1989) wraz z protokołami dodatkowymi⁵⁴. Przykładowo, w Konwencji wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych znajdują się bezpośrednie odwołania do prawa legacji Stolicy Apostolskiej. W artykule 14 konwencji znajduje się przepis, zgodnie z którym do pierwszej klasy szefów misji dyplomatycznych oprócz ambasadorów należą również nuncjusze. Kategoria ta jest wyłącznie zarezerwowana dla szefa misji Stolicy Apostolskiej. Odpowiednio w drugiej klasie szefów misji obok posłów i ministrów akredytowanych przy głowach państw ujęto internuncjusza⁵⁵. Artykuł 16 Konwencji wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych z 1963 roku zawiera również bezpośrednie odniesienie do *Sancta Sedes*. Zgodnie z jego treścią państwo przyjmujące może wedle swego uznania stosować praktykę pierwszeństwa przedstawicieli Stolicy Apostolskiej⁵⁶.

⁵¹ Por. *Bilateral and multilateral relations of the Holy See*, www.vatican.va, (dostęp: 21.10.2014)

⁵² Por. tamże; szerzej: J. Czaja, dz. cyt., s. 129-132.

⁵³ Por. T. Olejarsz, *Podmiotowość Stolicy Apostolskiej w stosunkach międzynarodowych*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” XVI(2009), s. 81.

⁵⁴ Por. C. Ryngaert, dz. cyt., s. 839.

⁵⁵ Zob. Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych, Dz. U. z 1965 r., Nr 37, poz. 232.

⁵⁶ Por. tamże.

Ponadto, *Santa Sedes* jest aktywnym uczestnikiem konferencji międzynarodowych. Brała udział m.in. w Konferencjach Prawa Morza oraz w Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie⁵⁷.

Od 1964 roku Stolicy Apostolskiej został przyznany status stałego obserwatora w Organizacji Narodów Zjednoczonych. W związku z tym będąc podmiotem prawa międzynarodowego brała ona kilkakrotnie udział w sesjach Zgromadzenia Ogólnego ONZ. Np. Paweł VI w 1965 roku promował ideę planowania rodziny jako środek do przeciwdziałania spowolnieniu wskaźnika przyrostu naturalnego światowej populacji. Aktywność Stolicy Apostolskiej sprowadzała się głównie do zajmowania stanowisk w kwestiach moralnych⁵⁸.

Pomimo że Stolica Apostolska wielokrotnie brała udział w sesjach Zgromadzenia Ogólnego ONZ i zabierała głos w istotnych sprawach z punktu widzenia Kościoła, to nie stała się pełnoprawnym członkiem organizacji⁵⁹.

Podsumowanie

Stolica Apostolska jest specyficznym podmiotem prawa międzynarodowego, gdyż przyznanie jej podmiotowości nie wiąże się, jak w przypadku państw, z atrybutem terytorialności, ale jest wynikiem powszechnego uznania przez społeczność międzynarodową zwierzchności papieża nad katolikami na całym świecie. *Sancta Sedes* zgodnie z utartym w literaturze przedmiotu poglądem, wypracowanym przez doktrynę prawa międzynarodowego, uznawana jest za pierwotny podmiot prawa międzynarodowego. Korzysta ona ze wszystkich praw przysługujących podmiotowi w sferze stosunków międzynarodowych.

THE SPECIFICITY OF THE HOLY SEE'S LEGAL SUBJECTIVITY AND AN OUTLINE OF THE ISSUE

Summary

The Holy See (*Sancta Sedes*) is the specific subject of the international law. The acknowledgement of the legal subjectivity is related to the possession of the legal capacity and the capability of the legal international proceedings. The Holy See is treated as an autonomous subject which has its own rights and obligations concerning the international affairs. It has right to send and receive the minister residents (*ius legationis*), to enter into the international contracts (*ius tractandi*), to participate in the conferences and to be member of the international organizations (*ius foederum*).

Key words: international law, legal subjectivity, Holy See, Lateran Treaty.

⁵⁷ Por. R. Bierzanek, J. Symonides, dz. cyt., s. 138.

⁵⁸ Por. R. Brown, dz. cyt., s. 6.

⁵⁹ Por. C. Ryngaert, dz. cyt., s. 840.